بررسی شیوه‌های مبارزه با پدیده پول‌شویی با تأکید بر راهکارهای مالیاتی

سعیده شفیعی[۱]

محمدحسن صبوری دیلمی[۲]

تاریخ دریافت :۸۷/۱۲/۲۶ تاریخ پذیرش : ۸۸/۴/۱۴

چکیده

امروزه پول شویی[۳] یکی از جرایم عمده مالی در سطح جهان محسوب مـی شـود و عبـارت اسـت از تبدیل یا انتقال یک دارایی با هدف پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن دارایی یا کمک به هر شخصی که با چنین جرایمی سر و کار دارد. فرار مالیاتی نیز یکی از مصادیق پول شویی به شمار می آید و در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مالیات گریزی و پول شویی توأماً وجود دارند. از این رو، اصلاح سیستم مالیاتی از مهم ترین راهکارهای مبارزه با پول شویی به شمار می رود. در اقتصاد ایران نیز چند سالی است که به مقابله با پدیده پول شویی توجهی خاص شده است. علاوه بر تصویب قـانون مبـارزه بـا پـول شـویی در مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۶، اجرای برخی طرح ها و قوانین مالیاتی نیز به تحقـق ایـن هـدف کمک نموده یا خواهند نمود. از جمله این طرح ها و قوانین می توان بـه اجـرای طـرح مالیـات بـر ارزش افزوده، الزام صدور صورتحساب، طرح جامع مالیاتی و امکان سنجی احیاء مالیات بـر جمـع درآمـد اشـاره نمود.

واژه‌های کلیدی:

پول شویی، نظام مالیاتی، فرار مالیاتی، مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر جمع درآمد.

۱- کارشناس ارشد اقتصاد انرژی ، کارشناس گروه مطالعات اقتصادی دفتر مطالعات و تحقیقات مالیاتی

۲- کارشناس ارشد اقتصاد انرژی ، کارشناس گروه تولید معاونت برنامه‌ریزی و امور اقتصادی وزارت بازرگانی

3- Money Laundering.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

مقدمه

گسترش جهانی شدن اقتصاد به ویژه در بازارهای سرمایه به همراه منافعی که در بر داشته، به تشدید برخی پدیده های مضر در سیستم های اقتصادی نیز منجر شده است. از آن جمله می توان به پدیده پول شویی اشاره نمود. پول شویی به عنوان یک جرم در دهه ۱۹۸۰ به ویژه در مورد عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان مورد توجه کشورهای غربی قرار گرفت. با وجود پیامدهای بسیار پول شویی بر پیکره اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه، هنوز تمامی ابعاد این قضیه به درستی در کشور شناخته نشده است به طوری که سیاست های مبارزه با این پدیده در بخش مالی از تعریف روشنی برخوردار نبوده و عملاً در بازارهای سرمایه و پول هنوز هیچ محدودیتی برای عاملان پول شویی به اجرا درنیامده است. مطالعات نشان می دهد که کشورهای در حال توسعه بیشتر در معرض فعالیت های پول شویی قرار دارند زیرا در این کشورها به دلیل عدم نظارت های دولت، استفاده از روش های غیرقانونی آسان تر است. این مسأله ضرورت تحقیق و پژوهش در این مورد را در کشور بیش از پیش نمایان می سازد. مقاله حاضر در چند بخش ارائه می گردد : بخش اول شامل تعریف اجمالی از پول شویی و مشکلات ناشی از آن می باشد. بخش دوم به مراحل و روش های پول شویی اشاره دارد و در بخش سوم راهکارهای مالیاتی مبارزه با پول شویی و اقدام های سازمان امور مالیاتی کشور در این راستا مورد بررسی قرار گرفته است.[۱]

مفهوم پول شویی

در یک تعریف کلی، "پول شویی" یا "تطهیر پول های کثیف"، فرآیندی است که طی آن شکل، مبدأ و مشخصات پول های آلوده حاصل از معاملات غیرقانونی نظیر تجارت مواد مخدر، جرایم سازمان یافته، تروریسم و نظایر آن تغییر می یابد و صورت قانونی به خود می گیرد. بر اساس ماده یک دستورالعمل اروپایی مصوب مارس ۱۹۹۰، پدیده پول شویی به این شرح تعریف شده است : تبدیل یا انتقال یک دارایی، با هدف پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن دارایی یا کمک به هر شخصی که با چنین

۱- شایان ذکر است طرح اصلی این مقاله برگرفته از گزارش "بررسی راهکارهای مالیاتی مبارزه با پدیده پول شویی" است که توسط یکی از نگارندگان در سازمان امور مالیاتی کشور انجام پذیرفته است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

جرایمی سر و کار دارد.[۱] برخی معتقدند که ریشه اصطلاح پول شویی به مالکیت بر شبکه ای از رختشوی خانه های ماشینی ایالات متحده در دهه ۱۹۳۰ برمی گردد که ناشی از کسب و کارهای سران مافیایی بود. در مقابل برخی معتقدند که وجه تسمیه این کلمه از آن جاست که پول سیاه یا غیرقانونی طی یک مجموع نقل و انتقال شسته و تمیز می شود. در هر حال، پول شویی اصطلاحی است که نخستین بار در جریان رسوایی «واترگیت» در سال ۱۹۷۳ پدیدار گردید و در یک چارچوب حقوقی و قانونی برای اولین بار در سال ۱۹۸۲ در دادگاهی در امریکا مطرح شد و پس از آن در سطح گسترده ای به کار رفت و کاربرد متداولی در سطح جهان یافت.[۲] گروه کاری مبارزه با پول شویی[۳]، این جرم را به شرح ذیل تعریف می کند:

الف) تحصیل، تملک، نگهداری، تصرف یا استفاده از عواید حاصل از جرم با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب) تبدیل، مبادله یا انتقال عواید حاصل از جرم به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به این که عواید آن به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم ناشی شده اند و نیز کمک به مرتکب این جرم، به نحوی که مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن نگردد.

ج) اخفا، پنهان و یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، محل، نقل و انتقال، جابه جایی یا مالکیت عواید حاصل از جرم که به طور مستقیم یا غیرمستقیم به آن برمی.گردد و نتیجه آن تلقی می شود. به طور کلی، جرایم منشأ پول شویی در ایران عبارتند از قاچاق مواد مخدر و مشروبات الکلی، قاچاق کالا، گریز از مالیات، معاملات متکی به اطلاعات درونی یا محرمانه، اخاذی، ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری، سرقت، آدم ربایی، قتل و جنایت، قمار، ربا، فحشا.[۴]

1- Mechalowski, Raymond J. (1985), *Order Law, and Crime, An Introduction to Criminology*, New York : McGraw Hill.

۲- میرمحمد صادقی، حسین، پول شویی و ارتباط آن با جرایم دیگر، مجموعه سخنرانی ها و مقالات همایش بین المللی مبارزه با پول شویی، ۱۳۸۲، نشر وفاق، چاپ دوم.

۳- The Financial Action Task Force (FATF) : یک سازمان بین المللی مبارزه با پول شویی می باشد که در این راستا مبارزه با فعالیت های غیرقانونی که دامنه وسیع فعالیت های اقتصادی را در برمی گیرد، آغاز نموده است. در حال حاضر FATF شامل ۳۱ عضو (۲۹ کشور و دو سازمان بین المللی) می باشد.

۴- میرزاوند، فضل ا...، اهمیت قانون گذاری در مبارزه با پول شویی، مجلس و پژوهش ۳۷، ویژه نامه پول شویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، بهار ۱۳۸۲، ص ۲۶۲

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

آثار پدیده پول شویی

واضح است که فعالیت هایی همانند پول شویی، نهادهای بخش مالی را که برای رشد اقتصادی (به ویژه برای کشورهای در حال توسعه) مهم و حیاتی هستند، با اضمحلال روبه رو می کند و با کاهش بهره وری در بخش حقیقی از طریق غیربهینه کردن تخصیص منابع، تشویق فعالیت های جنایی و فسادهای اداری، رشد اقتصادی را کاهش می دهد. همچنین، پول شویی می تواند به صورت بسیار محسوس ترکیب تولیدات یک سیستم اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده و در نتیجه بر بخش خارجی اقتصاد (تجارت بین المللی، جریان سرمایه و نرخ ارز) مؤثر واقع شود و از این طریق، توسعه اقتصادی را در بلندمدت تحت سلطه خود قرار دهد.

از طرف دیگر، رشد پول شویی در غالب فعالیت های زیرزمینی به علت عدم ثبت در تولید ناخالص ملی کشور، سیاست های اقتصادی را تحت تأثیر قرار خواهد داد زیرا نداشتن آمارهای صحیح از تولید ناخالص ملی مسلماً باعث تغییر سیاست های پولی و مالی دولت ها می شود اگر چه ثبت این جرایم در ترازها سبب پیچیده تر شدن آنها و درنتیجه دشوار شدن مدیریت دولت بر سیاست ها خواهد گردید.

از دیگر آثار مهم و زیان بار پول شویی، کاهش درآمدهای دولت است که به صورت غیرمستقیم به اشخاصی که مالیات خود را صادقانه پرداخت می کنند، لطمه وارد می کند. علاوه بر این، پول شویی گردآوری مالیات را با مشکل مواجه می سازد. اخلال و بی ثباتی در اقتصاد، کاهش سیاست های دولت بر سیاست های اقتصادی، تغییر جهت سرمایه گذاری ها، خروج سرمایه از کشور، تضعیف بخش خصوصی، تضعیف امنیت ملی، تضعیف یکپارچگی و تمامیت بازارهای مالی، تأثیر معکوس بر نرخ بهره و ارز، افزایش ریسک اعتباری، ایجاد مانع برای خصوصی سازی و... را به همراه می آورد و به طور خلاصه، پول شویی و دیگر جرایم مالی ممکن است به تغییرات مبهم و غیر قابل توجیه در تقاضای پول و نوسانات شدید در جریان های سرمایه، نرخ ارز و نرخ بهره منجر شود. ماهیت غیر قابل پیش بینی پول شویی همراه با کاهش کنترل دولت بر سیاست های اقتصادی، دستیابی به سیاست های صحیح و کارآمد اقتصادی را با مشکل مواجه می کند. بر اساس مطالعات سازمان های بین المللی، ارتباط نزدیکی بین شاخص های اقتصادی با حجم و گستردگی پول شویی وجود دارد که در ادامه به برخی از این شاخص ها

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

اشاره می شود:

۱. هر قدر فعالیت‌های غیرقانونی در اقتصادی بیشتر باشد و هر چه جدایی مؤسسات و فعالیت آن‌ها کم‌تر باشد، کشف پول شویی آن‌ها دشوارتر می‌شود. همچنین، هر اندازه سهم جریان‌های مالی غیرقانونی در کل فعالیت مؤسسات کم‌تر باشد، کشف پول شویی نیز دشوارتر می‌شود.

۲. هر اندازه سهم بخش خدمات نسبت به بخش تولید بالاتر باشد، امکان برقراری پول شویی در اقتصاد قوی‌تر می‌شود.

۳. هر چه کاربرد چک، کارت اعتباری و ابزارهای غیرنقدی در اقتصاد کشوری بیش‌تر شود – به نحوی که افراد بتوانند در امور غیرقانونی دخالت کنند، کشف پدیده پول شویی دشوارتر می‌شود.

۴. هرچه نسبت درآمدهای قانونی به غیرقانونی که در هر اقتصاد از خارج به داخل می‌آید بیش‌تر شود، جدایی پول‌های مجرمانه از پول‌های پاکیزه دشوارتر می‌گردد.

۵. هر چه وضعیت تعارض بین فعالیت‌های جانبی و مقررات ملی در مورد بازارهای پولی بدتر شود، ردیابی پول شویی سخت‌تر می‌گردد.

صندوق بین المللی پول[1] معتقد است با فرض آن که دو تا پنج درصد از محصول ناخالص داخلی جهان[2] وجوهی باشند که در جریان پول شویی قرار می گیرند ، می توان گفت حجم این پول ها در جهان بین ۶۰۰ تا ۱۴۰۰ میلیارد دلار است. مطابق همین آمار، در ایران سالانه بین ۲ تا ۴ میلیارد دلار کالای قاچاق وارد کشور می گردد . اگر متوسط سود سالانه این کالاها ۲۰ درصد باشد، سالانه بین ۴۸۰۰ تا ۶۴۰۰ میلیارد ریال درآمدی که باید به خزانه عمومی پرداخت گردد، واریز نمی شود. ضمن این که در اثر این میزان قاچاق هزاران فرصت شغلی از بین می رود. این در حالی است که تنها هزینه نگهداری زندانیان مواد مخدر سالانه بالغ بر ۴۴۰ میلیارد ریال است و چنانچه هزینه های غیرمستقیم و آثار اجتماعی و بهداشتی این پدیده شوم را به آن اضافه کنیم، شاید رقم آن به ۱۰۰۰ میلیارد ریال هم برسد.

1- Interational Montary Fund (IMF)
2- Gross Domestic Production (GDP)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

مراحل پول شویی

همان گونه که ذکر شد، پول شویی یک فرآیند سه مرحله ای است. بـرای تطهیـر عوایـد حاصـل از جرم، سه مرحله متمایز از هم استقرار[۱]، لایه گذاری[۲] و درهم آمیزی[۳] شناسایی گردیده است.

۱. مرحله استقرار (مکان یابی)

اولین مرحله از مراحل پول شویی، مرحله استقرار (مکـان یـابی) اسـت. مرحلـه مکـان یـابی را بایـد پرخطرترین مرحله پول شویی برای مجرمان دانست زیرا در این مرحله احتمال کشـف جـرم بسـیار زیـاد است. واریز مبلغ قابل توجهی پول نقد به یک یا چند حساب در بانک، نظر بسـیاری از افـراد را بـه خـود جلب خواهد نمود. یکی از متداول ترین شیوه‌هایی که پول شویان در این مرحله به کار می برند، استخدام افرادی است که وجوه نقد را به دفعات متعدد و به میزانی کمتر از حد تعیین شده برای گـزارش‌دهـی، بـه حساب های بانکی واریز کرده و عمدتاً از اسکناس های ریز یا ترکیبی از اسکناس های مختلف اسـتفاده می کنند. همچنین ممکن است این افراد از بانک، چک مسافرتی یا حواله های پولی دریافت کنند. سپس این ابزارها را در بانک هدف سپرده گذاری کنند[۴]. جایگزینی به وسیله حواله، الکترونیکی، تبدیل یک نوع پول یا سهام یا اوراق بهادار (و غیره) به نوعی دیگر، خرید دارایی، سفته بازی و جابه جایی انبـوه، قمـار و شرط بندی، انتقال ارزی[۵]، خرید بیمه و... از روش های دیگر تطهیر پول در این مرحله است.

۲. مرحله لایه گذاری (پوشش دادن)

دومین مرحله از زنجیره پول شویی، مرحله لایه گذاری یا برهم گذاری اسـت. در ایـن مرحلـه، پـول های آلوده از نهاد مالی که در آغاز مستقر شده بود، خارج شده و از طریق تعدادی از نهادهای مالی دیگـر جابه جا شده و در معاملات پیچیده مورد استفاده قرار می گیرد. اسـتفاده از کـارت هـای اعتبـاری دارای

1- The Plaument Stage
2- The Layering Stage
3- The Integration Stage

۴- قضاوی، حسین و کیانی زاده، حسین، بررسی پیامدهای پول شویی و آثار آن بر امنیت اقتصادی ایران، مجله اقتصادی، سـال ششـم، شماره ۵۵ و ۵۶، خرداد و تیر ۱۳۸۵، معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی، ص ۷۹.

۵- بعضی از مؤسسات مالی می توانند موجب انتقال پول ها از یک کشور به کشور دیگر شوند که این مسـأله سـبب انتقـال پـول هـای کثیف به کشور دوم می گردد.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

ارزش بالا برای پرداخت خریدهای خارجی و واریز وجوه به بانک های ناشناخته در "بهشت مالیاتی"[۱] از روش هایی است که پول شویان و فراریان مالیاتی به کار می گیرند. به طور کلی، هدف پول شویان در این مرحله آن است که شناسایی پول های کثیف توسط دولت و مأموران مالیاتی سخت تر گردد. انتقال الکترونیکی پول، انتقال پول به مؤسسات خرید، امانات، حساب های جاری و واسطه ها از دیگر روش هایی است که در این مرحله توسط پول شویان به کار می رود.

۳. مرحله درهم آمیزی (بازگرداندن)

آخرین حلقه زنجیره پول شویی، درهم آمیزی یا درهم آمیزی مجدد نام دارد. این مرحله زمانی اتفاق می افتد که بتوان پول شسته شده را برای استفاده و بدون آن که دیگر قابل شناسایی باشد، به نظام قانونی بازگرداند. وام مجدد، نکول وام، وام وثیقه ای و... از روش هایی است که در این مرحله به کار گرفته می شود. یکی دیگر از شیوه های کارآمد در این مرحله، خرید مالکیت یک بانک در بهشت های مالیاتی است. مالکیت چنین نهادهایی به پول شویان اجازه می دهد با انجام فعالیت های گوناگون تمام نشانه های پول کثیف را تغییر دهند. کارت اعتباری، خرید دارایی های مالی و فروش مجدد آنها، صادرات و واردات، ایجاد مؤسسات مالی و... از روش هایی است که پول شویان به کار می گیرند تا بتوانند به خوبی پول های کثیف را به نظام قانونی بازگردانند.

انواع پول‌شویی

پدیده پول‌شویی در هر کشور لزوماً به عواید به دست آمده از فعالیت های بزهکارانه انجام گرفته شده در آن کشور محدود و منحصر نمی شود. در واقع، ممکن است عواید به دست آمده از فعالیت های مجرمانه در کشورهای دیگر نیز به کشور مفروض منتقل و در آن شسته شود. بنابراین، تعریف پول شویی باید دربرگیرنده آن بخش از عواید حاصل از جرائم رخ داده در یک کشور مفروض که برای شسته شدن در دیگر نقاط جهان را از آن خارج می شود، نیز باشد. با این رویکرد، چهارگونه قابل شناسایی پول شویی را می توان به شرح زیر برشمرد:

۱- Tax Heaven : مناطقی که در آن قوانین و مقررات مالی سختگیرانه حاکم نیست و گاهی تحت حاکمیت هیچ کشوری هم نمی‌باشد. این مناطق نقاط بسیار امنی برای پول شویان به شمار می رود که از این طریق، معاملات و نقل و انتقال دارایی‌ها و اموال خود را انجام می‌دهند. از آن جا که این مناطق تحت حاکمیت قانون خاصی نیستند و لذا از پرداخت کلیه هزینه‌ها (از جمله مالیات) رها هستند، به «بهشت مالیاتی» معروف شده‌اند.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

- *پول شویی درونی:* که شامل پول های کثیف به دست آمده از فعالیت های مجرمانه و انجام شده در داخل یک کشور که درهمان کشور نیز شسته می شود.
- *پول شویی صادرشونده:* شامل پول های کثیف به دست آمده از فعالیت های مجرمانه انجام شده در داخل یک کشور که درخارج از آن تطهیر می شود.
- *پول شویی واردشونده:* شامل پول های کثیف به دست آمده از فعالیت های مجرمانه انجام شده در سایر نقاط جهان که در داخل یک کشور مفروض شسته می شود.
- *پول شویی بیرونی:* شامل پول های کثیف به دست آمده از فعالیت های مجرمانه انجام شده در سایر کشورها که در خارج از کشور نیز شسته می شود.[۱]

پول شویی الکترونیکی

طی چند دهه اخیر و به همراه فرآیند جهانی شدن، پول و به تبع آن نظام بانکی دچار تغییر و تحولات بنیادینی شده است. پول و بانکداری الکترونیک جلوه جدیدی از این ابزارهای زیربنایی اقتصادی هستند که تحول عظیمی را در این حوزه به وجود آورده‌اند و به خاطر مطلوبیت‌های شگرفی که از آن برخوردارند، برای تشکل‌های مجرمانه سازمان‌یافته‌ای که حیاتشان به پول شویی وابسته است، بسیار ارزشمند هستند. این فن آوری جدید چنان برای پول شویان شگفت‌انگیز بوده که آن را ساحل نجات و بهشت خود نامیده‌اند[۲]. پول و بانکداری الکترونیک برای پول شویان که همان تشکل‌های مجرمانه سازمان‌یافته هستند، ابزارهای بسیار ارزشمندی محسوب می‌شود زیرا با کمترین هزینه بیش ترین منفعت را از اهداف شوم خود می‌برند. این در حالی است که این فن آوری‌های نوین به لحاظ مزایای مشروع بی‌شماری که برای جوامع به همراه دارند، قابل حذف یا چشم‌پوشی نیستند و تنها راهی که باقی می‌ماند این است که سیاست‌های اصولی‌ای دنبال شود که از سوء استفاده‌های کلانی نظیر پول شویی جلوگیری شود و در عین حال، به فعالیت‌های مشروع و قانونی‌ای که موجبات پیشرفت و سازندگی جوامع را فراهم می‌آورند، لطمه‌ای وارد نیاید. بنابراین، همان طور که ملاحظه می‌شود، آن چه که در اینجا از اهمیت

۱- بهرام زاده، حسینعلی و حسین شریعتی، روش های مبارزه با پول شویی، ماهنامه تدبیر, شماره ۱۴۹، مهرماه ۱۳۸۳، ص ۴۰.

2- Schopper, Mark D.(2002) Internet Gambling, Electronic Cash & Money Laundering ,The Unintended Consequences of A Monetary Control Scheme, Chapman Law Review.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

اساسی برخوردار است، برقراری یک توازن متعارف، عادلانه و قانونی میان این دو عامل متناقض است که هر یک در جای خود از اهمیت قابل توجهی برخوردارند.

برآورد حجم پول شویی

حقیقت آن است که تاکنون روش قابل قبولی برای اندازه گیری حجم پول شویی ارائه نشده است. با توجه به وابستگی پول شویی با فعالیت های غیررسمی اقتصادی، طبیعی است که نباید انتظار برآورد حجم پول شویی را داشت. گرچه در مطالعات تجربی به عمل آمده روش هایی ارائه شده که از آن جمله می توان روش پنج در صد درآمد ناخالص داخلی GDP هر کشور، بررسی مازاد پس انداز در نظام بانکی، روش خرد با مراجعه به بازار و تحت نظر گرفتن افراد مجرم، (چه به شکل مستقیم وچه به صورت غیر مستقیم)، را نام برد اما آن چه مسلم می نماید آن است که هیچ یک از این روش ها توان برآورد دقیق و قابل قبول حجم پول شویی را نداشته اند.

بهشت های مالیاتی و پول شویی

همان گونه که ذکر گردید، منظور از "بهشت های مالیاتی" گروهی از کشورهای کوچک هستند که با برخورداری از قوانین بسیار ساده در زمینه کنترل معاملات مالی و تجاری و همچنین با ایجاد معافیت های کامل و گسترده در زمینه مالیاتی تلاش می کنند سرمایه های خارجی را به خود جلب کنند. امروزه در حدود ۸۰ بهشت مالیاتی در سراسر جهان وجود دارد که با آسودگی خاطر و بدون آن که کوچک ترین هراسی از مجازات های بین المللی به خود راه دهند، زمینه را برای گروه بزرگی از تخلفات مالی فراهم می سازند.

وجود چنین مناطقی امری تازه نیست و از ابتدای قرن بیستم می توان شاهد فعالیت برخی از کشورها بود که با پیروی از اصل "رازداری"[1] خود را به عنوان مکانی امن برای نگهداری سرمایه های در خطر مطرح می‌کنند. کشور سوییس حتی از پیش از جنگ جهانی دوم نیز به عنوان مهم ترین مرکز برای حساب های بانکی و گریزان از کنترل های ملی و بین المللی درآمده بود. در کنار سوییس نیز تا حدود

1- Bank Secrecy Act (BSA)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

بیست سال پیش، تعداد اندکی از بهشت های مالیاتی به چشم می خوردند کـه مهـم تـرین آنهـا عبـارت بودند از : لیختن اشتاین[۱]، بریتانیا، جزایر برمودا[۲]، جزایر کایمن[۳] و پاناما[۴].

بهشت های مالیاتی دارای چندین مشخصه هستند. مهم ترین مشخصه این است که آنها برای بیشتر درآمدها و یا تمامی انواع درآمدها، یا مالیات پایین وضع می کنند و یا اصلاً مالیات وضع نمی کنند. سـایر مشخصه های دیگر آنها عبارتند از : بانکداری و تجارت منفی، عدم نظارت پـولی، سـهولت در خریـد یـا تأسیس شرکت و بانک و یا هر نوع مؤسسه مالی دیگر.[۵]

دلایل اصلی و اولیه‌ای که به شکل گرفتن نخستین بهشت های مالیاتی منجر شدند به بحران مـالی و اقتصادی ۱۹۳۰ و سیاست های کینزی – که برای مقابله با این بحران به کـار گرفتـه شـدند – برمـی گردد. در آن دهه، در حالی که پس از جنگ، دولت های اروپایی در پـی ایجـاد جوامـع مرفـه و از میـان برداشتن فقر گسترده ناشی از بحران های اقتصادی و خرابی های جنگی بودند، چـاره ای جـز آن وجـود نداشت که با اسـتقرار و بـه کـارگیری سرسـختانه سیاسـت هـای مالیـاتی و کنتـرل مبـادلات، از سـوء استفاده های احتمالی جلوگیری شده و زمینه برای رشد اقتصادی متناسب فراهم گردد.

به این ترتیب، تمامی کشورهای اروپایی دست به تدوین برنامه های اجتماعی حمایت از اقشار فقیر و حمایت از سندیکاهای کارگری زدند که به نوبه خود فشارهای مالیاتی و کنترل کننده را بر سـرمایه داران افزایش می دادند. واکنش سرمایه داران از همین زمـان توسـل بـه روش هـای متفـاوتی بـرای گریـز از پرداخت های مالیاتی سنگین از طریق استفاده از ابزارهای قـانونی از جملـه صـدور سـرمایه و همچنـین ابزارهای غیرقانونی از جمله دست بردن در حساب های مـالی و اسـناد حسابرسـی و جابـه جـایی هـای غیرقانونی نقدینگی ها و سرمایه هایی بود که باید مکانی امن برای پنهان شدن و دوباره به جریان افتادن می یافتند. امری که این فرآیند را تشدید کرد آن بود که حجم بزرگی از سـرمایه هـای آمریکـایی در دو دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ در اروپا و سایر نقاط جهان به جریان درآمدند و جهـان را هـر چـه بیشـتر بـه سـوی مناسبات مالی تجاری پیش بردند. در این میان، فرآیند استعمارزدایی که به دلیل ضعف نظامی کشورهای

1- Lichtensteinische
2 -Bermuda Islands
3 -Cayman Islands
4 -Panama
۵- بیابانی، غلامحسین و محمدتقی عصار، پولشویی، خطری برای امنیت اقتصادی و اجتماعی، اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۲۶۲-۲۶۱، خرداد و تیر ۱۳۸۸، ص ۲۳۲.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

اروپایی پیش از جنگ جهانی دوم آغاز شده بود، باعث به استقلال رسیدن گروه بزرگی از کشورهای مستعمره سابق شد. در میان این کشورها، گروهی از مناطق و جزایر کوچک نیز به چشم می خوردند که استقلال یافتن آنها امری عجیب به نظر می رسید زیرا هیچ گونه حرکت استقلال طلبانه یا هیچ پیش بینی با زمینه ملی گرایانه در آنها وجود نداشت و می توان گفت استقلال آنها در واقع در چارچوب یک استراتژی حساب شده قرار می گرفت. دولت های کوچکی که به این ترتیب به وجود می آمدند می توانستند زیر لوای استقلال و حاکمیت ملی خود سیاست هایی کاملاً متناقض با سیاست های رایج در کشورهای اروپایی پیش بگیرند بدون آن که بتوان آنها را از این بابت مورد فشار و انتقاد قرار داد. به این ترتیب، در زمینه ای مساعد از رشد مبادلات تجاری بین المللی، نخستین بهشت های مالیاتی تا اندازه ای زیر نگاه تشویق گر کشورهای توسعه یافته پدیدار گردیدند. در فاصله دهه ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ تعداد این بهشت های مالیاتی هنوز محدود بودند و دولتی همچون سوییس می توانست به تنهایی با تأکید بر اصل رازداری بانکی خود، بخش عمده سرمایه های حاصل از فساد اداری و تقلب های مالیاتی را به خود جذب کند، اما در فاصله دهه ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ گروه دیگری از رویدادها و فرآیندهای بین المللی سبب رشد گسترده بهشت های مالیاتی و پدید آمدن ده ها نقطه جدید برای چنین عملیاتی در سطح جهان شدند. علاوه بر بانک های سوییسی که پول های کثیف را بهتر از دیگران می شویند، در سطح جهان بانک های متعددی وجود دارد که در اختیار قاچاقچیان و شویندگان پول است و اغلب آنها با بانک های سوییس در این جرم سازمان یافته فراملی شرکت دارند.[۱]

عوامل مؤثر در به وجود آمدن بهشت های مالیاتی

نخستین رویداد مهم در شکل‌گیری هر چه پیشرفته تر سازمان های جنایتکار، گسترش شبکه های پیشرفته مالی بود. به طور کلی، هر چه کنترل شدیدتری نسبت به مبادلات مالی انجام می گرفت، سبب می شد که نیاز به تبدیل پول های کثیف ناشی از عملیات غیرقانونی دائماً افزایش یابد و درنتیجه لازم بود که فرآیندهای هر چه پیشرفته تری برای شستشوی چنین پول هایی مهیا شود. دومین رویداد مهم تأثیر انقلاب انفورماتیک در حوزه مبادلات مالی بود. امکان انجام تکنولوژیکی معاملات هر چه بیشتر، در زمان هایی هر چه کوتاه تر و با سودهایی هر چه بالاتر زمینه را برای افزایش حجم چنین مبادلاتی

۱- به عنوان مثال در دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰، سرویس دهی به قاچاقچیان تحت پوشش و عنوان بانک های بین المللی اعتبار و تجارت که در ۷۳ کشور فعال بود اما در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ کشف و مدیران آن محکوم شدند که این بانک ها با بانک های سوییسی در پول شویی همکاری داشتند.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

نسبت به مبادلات تجاری و صنعتی بیشتر مستعد می کرد. سومین رویداد مهم آن بود که دولت های غربی برخلاف سیاست های سختگیرانه داخلی خود در حوزه درآمدها و مالیات ها، در زمینه کنترل مبادلات در سطح بین المللی خود را کاملاً منفعل نشان می دادند و سبب می شدند که زمینه برای شکل گیری هر چه گسترده تر شرکت های فراملیتی فراهم شود. به طور کلی، می توان مشتریان بالقوه بهشت های مالیاتی را به دو گروه تقسیم نمود. نخست کسانی که از طریق فرآیندهای فساد و اختلاس های اداری و تجاری به ثروت های کلان دست می یابند و دوم جنایتکارانی که قصد شستشوی پول های کثیف خود و وارد کردن مجدد آنها در مدارهای اقتصاد قانونی را دارند.[۱]

اقدامات بین المللی مبارزه با پول شویی

از آن جا که پول شویی در ماهیت خود فعالیتی فراملی و بین المللی است و بازارهای مالی جهانی را در می نوردد، مقابله با آن پیش از هر چیز مستلزم همکاری بین المللی خواهد بود. طی دو دهه اخیر، با توجه به گسترش سریع پول شویی و تبدیل شدن به پدیده ای بین المللی، قوانین و پیمان نامه ها و تلاش های قابل توجهی برای مبارزه با این پدیده شکل گرفته است که از آن جمله می توان به پیمان نامه های سازمان ملل، جامعه اروپا، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، سازمان کشورهای امریکایی و اقدام های بانک جهانی و صندوق بین المللی پول اشاره کرد. سابقه قانون گذاری و اقدامات بین المللی برای مبارزه با پول شویی و تدوین راهکارهای جهانی مقابله با آن، به سال های میانی دهه ۱۹۸۰ برمی گردد. در اواخر این دهه، عزم جدی جهانی برای تدوین پیمان نامه ها، معاهدات و کنوانسیون های بین المللی در این زمینه شکل گرفت. اولین سند بین المللی در این زمینه "پیمان نامه وین" است که در ۱۹ دسامبر ۱۹۸۸ به تصویب سازمان ملل متحد رسید و پیشنهادهای کارسازی برای محروم کردن مجرمان از دسترسی به عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه ارائه داد. اعلامیه بال (دسامبر ۱۹۸۸)، پیمان نامه شورای اروپا (نوامبر ۱۹۹۰)، الگوی تنظیمی سازمان ایالت های امریکا (۱۹۹۰)، دستورالعمل جامعه اروپایی (ژوئن ۱۹۹۱) و مقررات کمیسیون امریکایی مبارزه با اعتیاد و جرایم مواد مخدر و دیگر جرایم

۱- پول شویی، از سری گزارش های بررسی های امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعاتی تدبیر اقتصاد، صص۲۰-۱۳.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

مرتبط (۱۹۹۹)، از جمله دیگر اقدام های بین المللی به عمل آمده در زمینـه قـانون گـذاری و مبـارزه بـا جرم‌شویی است.[۱]

قوانین برخی کشورها در زمینه مبارزه با پول شویی[۲]

به طور کلی، آگاهی کشورهای توسعه یافته از آثار پول شویی و تدوین قوانین مقررات و اتخاذ تـدابیر قابل توجه برای مبارزه همه جانبه با آن باعث شده است که عواید حاصل از فعالیـت هـای مجرمانـه بـه منظور شسته شدن به سوی کشورهایی سوق یابد که ساز وکارهای نظارتی آنها در بازارهای مالی ضعیف است یا تدابیری برای برخورد با این مشکل اتخاذ نکرده اند. اولین گام در مقابله بـا ایـن مشـکل تـدوین قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر و شیوه های مناسب است. بدیهی است که دولت ها باید برای مبـارزه بـا پول شویی، یک سری از قوانین و مقرراتی را که به پول شویی مجال می دهند، تغییر دهنـد و همچنـین با پیگیری یکسری از سیاست ها به مبارزه با پول شویی بپردازند. برای تدوین سیاسـت هـای ضـد پـول شویی، تهیه گزارشات آماری دقیق مورد احتیاج می باشد. سپس باید به تدوین و تصویب قانون ضد پـول شویی پرداخته شود. در بسیاری از کشورها، با استفاده از توصیه هـای فنـی صـندوق بـین المللـی پـول، قوانینی را که بانک های مرکزی، بانک های تجاری و ارزی توسط آنها اداره می شود، صورتمندی کـرده اند. برای این منظور، باید قوانینی برای بانکداری تصویب گردد که کلیه بانک ها و شعب خارج آنهـا را از پول شویی دور سازد.

سیاست دیگر، کنترل و نظارت بر ارزهای خارجی می باشد بدین صورت که دولت هـا بایـد بـا ارائـه تمهیداتی در رأس بازارهای مالی قرار گرفته و بر نقل و انتقالات ارزهای خـارجی نظـارت داشـته باشـند. اعمال نظارت بر مؤسسات مالی و بانک ها نیز سیاست دیگر مبارزه با پول شویی مـی باشـد. بـرای ایـن منظور، FATF و کمیته بال برای جلوگیری از استفاده غیرقانونی کارکنـان سیسـتم بـانکی اعلامیـه ای صادر نموده اند. این اعلامیه، همکاری مجریان قانون را در راستای شناسایی مشتریان بانک ها و نظـارت بر رفتارهایشان را با نگهداری و ثبت اطلاعات مربوطه و گزارش رفتارهای غیرقانونی آنها مورد توجه قرار

۱- میرزاوند، فضل ا...، قانون نمونه مبارزه با پول شویی؛ مصادره و همکاری های بین المللی درباره عواید حاصل از جرم، مجلس و پـژوهش ۳۷، ویـژه نامه پول شویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، بهار ۱۳۸۲، ص ۱۶۵.

۲- در این بخش از مقاله از این منبع استفاده شده است : رهبر، فرهاد و همکاران، بررسی قوانین پولشویی در کشورهای منتخـب، دفتـر بررسـی هـای اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، خرداد ماه ۱۳۸۲، ص ۹۷-۸۰.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

داده است زیرا پول شویی در سطح وسیع منجر به آلوده شدن مـدیران سیسـتم بـانکی و در نتیجـه کـل سیستم مالی خواهد شد.

یکی دیگر از سیاست های کلان دولت برای مبارزه با پول شویی، وصول مالیـات مـی باشـد. بـدین ترتیب که سیستم مالیاتی کشور می تواند با سیاست های، مناسب سبب جلـوگیری از فـرار مالیـاتی و در نتیجه جلوگیری از ایجاد پول های کثیف و پول شویی خواهد شد. در وهله اول این مسأله سبب عدم فرار مالیاتی می شود و در وهله دوم با جلوگیری از فعالیت های غیرقانونی سبب عدم ایجاد انگیزه هـای پـول شویی می گردد که در بخش های آتی مقاله، این سیاست به تفصیل مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

اکنون بیش از ۱۴۰ کشور قانون مبارزه با پول شویی دارند و کشورهایی که هنوز در قانون مجـازات آنها پول شویی به عنوان جرم مستقل تعریف نشده با این پدیده با استفاده از قوانینی که به طور ضـمنی به پول شویی توأم با جرایم دیگر اشاره دارند، مبارزه می کنند. به منظـور آشـنایی بـا قـوانین و مقـررات مبارزه با پول شویی کشورهای مختلف، مقررات مربوط به مبارزه با پول شویی چند کشور بـه شـرح زیـر مورد مقایسه قرار می گیرد:

۱. کانادا

در تعریف جرم پول شویی در قانون عواید حاصل از جرم (پول شویی) کانادا، به قوانین کیفری شـامل قانون کنترل مواد مخدر، قانون مالیات، قانون گمرک و قانون فساد مالی مقامات دولتی استناد شده اسـت و پول شویی به صورت مجموعه ای از جرایم مندرج در قوانین مزبور تعریف شده است. در قـانون عوایـد حاصل از جرم (پول شویی) کانادا، ایجاد یک نهاد مستقل تحت عنوان "مرکز معـاملات مـالی و تحلیـل گزارش های کانادا" که می تواند به عنوان یک نهاد تحت نظر ملکه فعالیت کنـد، پیشـنهاد شـده اسـت. مسئولیت مرکز به عهده یکی از اعضای شورای سلطنتی کاناداست که سیاست ها و جهـت گیـری هـای استراتژیک آن را تعیین می کند.

۲. ترکیه

در قانون پول شویی ترکیه، تحصیل و تملک و استفاده از عواید حاصل از جرم – با علم بـه ایـن کـه عواید مزبور از جرم حاصل شده است– به منظور قانونی نمودن آن، تغییر یا پنهان کردن منشـأ، ماهیـت، مالک یا صاحب آن، مخفی کردن یا انتقال آن به خارج از مرزهای کشور یا هرگونـه اقـدامی بـه منظـور کمک به مجرم برای فرار از عواقب قانونی جرم و جلوگیری از شناسایی عواید حاصل از جرم، پول شویی

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

تلقی می شود. قانون منع پول شویی ترکیه، "هیأت تحقیقات جرایم مـالی" و "هیـأت هماهنـگ کننـده مبارزه با جرایم مالی" را به عنوان نهادهای مسئول مبارزه با پول شویی در نظر می گیرد.

۳. تایلند

در قانون مبارزه با پول شویی تایلند، پول شویی به صورت زیر تعریف شده است:

الف) نقل و انتقال، دریافت و تغییر شکل دارایی حاصل از فعالیت مجرمانه به منظور پنهان کـردن یـا تغییر منشأ یا منبع آن دارایی یا به منظور کمک به دیگران قبل، بعد یا در خلال ارتکاب جرم برای گریـز از مجازات یا کاهش مجازات؛

ب) هر نوع عملی که باعث پنهان کردن یا تغییر ماهیت واقعی، مکان، فروش، جابه جایی یـا حقـوق مالکیت دارایی حاصل از جرم می شود. مبارزه با پول شویی در تایلند بر عهده سه نهاد "هیأت مبـارزه بـا پول شویی"، "کمیته مبادلات" و "اداره مبارزه با پول شویی" است.

۴. اندونزی

بر اساس قانون مبارزه با پول شویی اندونزی، موارد زیر پول شویی تلقی می شود :

الف) قرار دادن (جایگذاری) اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه نزد مؤسسات مشمول قانون به نـام خود یا به نام شخص دیگر؛

ب) انتقال اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه از یک مؤسسه مشمول قانون به مؤسسه ای دیگر به نام خود یا به نام شخص دیگر؛

ج) پرداخت یا در اختیار گذاشتن اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه به"مؤسسـه مشـمول قـانون" بدون توجه به این که این اقدام به نام خود شخص انجام شود یا شخصی دیگر؛

د) دادن هدیه از اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه به نام خود شخص یا شخصی دیگر؛

ه) نگهداری اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه در جای امن به نام خود یا به نام شخص دیگر؛

و) خارج کردن اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه از کشور به نام خود یا به نام شخص دیگر؛

ز) مبادله اموال حاصل از فعالیت های مجرمانه با ارز یا اوراق بهادار دیگر.

در این قانون، علاوه بر موارد فوق، موارد دیگری از قبیل هرگونه اقدام، کمک یا ترغیـب و تبـانی در ارتکاب به پول شویی به عنوان جرم پول شویی تلقی می شود و مجازات آن معادل مجازات تعیـین شـده برای پول شویی است. مبارزه با پول شویی در کشور اندونزی – که یکی از اعضای گروه مبـارزه بـا پـول

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

شویی آسیا- اقیانوسیه است- بر اساس قانون مبارزه با پول شویی مصوب آوریل ۲۰۰۲ بـر عهـده مرکـز "گزارش دهی و تحلیل معاملات مالی" است. به موجب بند ۸ ماده یک قانون مزبـور، ایـن مرکـز نهـاد مستقلی است که از رییس مرکز و چهار قائم مقام وی تشکیل شده است. رییس مرکز و قائم مقام هـای او به پیشنهاد وزیر اقتصاد و با حکم رییس جمهور تعیین می شوند. این افراد برای مدت ۴ سـال انتخـاب می شوند و انتخاب مجدد آنها بلامانع است. مرکز در مقابل رییس جمهور پاسخگو است.

۵. کره جنوبی

در قانون عواید حاصل از جرم پول شویی این کشور، جرم پول شویی عبارت است از :

الف) فعالیت های مجرمانه موضوع ماده ۳ (پنهان کردن تحصیل و تصرف عوایـد حاصـل از جـرم و منشأ آن یا تغییر شکل عواید حاصل از جرم به گونه ای که وانمود شود که به طور قانونی به دست آمـده است) قانون عواید حاصل از جرم؛

ب) پنهان کردن تحصیل و تصرف دارایی ها یا منشأ آنها یا پنهان کردن چنین دارایی هایی به منظور ارتکاب جرایم موضوع ماده ۹ قانون مجازات فرارکنندگان از مالیات، مواد ۲۶۹ و ۲۷۰ قـانون گمـرک یـا مواد ۶ و ۸ قانون مربوط به اشد مجازات جرایم خاص.

در این کشور، واحد اطلاعات مالی که در وزارت اقتصاد و دارایی تشکیل می شود، نهاد مسئول مبارزه با پول شویی است. جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات دریافتی از مؤسسات مشمول قـانون گـزارش معاملات مالی کره، بازرسی و نظارت بر عملکرد مؤسسات مزبور و همکاری و تبادل اطلاعات با نهادهای مبارزه با پول شویی خارجی از مهم ترین وظایف واحد اطلاعات مالی به شمار می رود.

۶. یوگسلاوی سابق

بر اساس قانون پول شویی یوگسلاوی، این جرم به صورت زیر تعریف می شود:

الف) پنهان کردن یا تغییر منشأ پول یا محل سپرده گـذاری آن، پنهـان کـردن هـدف بـه کـارگیری دارایی و عواید حاصل از انجام فعالیت های ممنوع؛

ب) مبادله یا انتقال اموال حاصل از انجام فعالیت های ممنوع؛

ج) تحصیل، تملک یا استفاده از اموال حاصل از انجام فعالیت های ممنوع؛

د) پنهان کردن مال و سرمایه های اجتماعی- که به صورت غیرقـانونی بـه دسـت آمـده اسـت- در فرآیند انتقال مالکیت شرکت ها.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

بر اساس قانون پول شویی یوگسلاوی، انجام امور مربوط به جمع آوری، پردازش، تجزیه و تحلیل و نگهداری اطلاعات و مدارک به دست آمده از مؤسسات مالی، ارائه اطلاعات مزبور به مقام های دولتی مسئول و همکاری با دادگاه ها و نهادهای بازرسی و پلیس به منظور انجام اقدامات لازم برای مبارزه با پول شویی از جمله وظایف نهاد دولتی مسئول مبارزه با پول شویی است که مقررات مربوط به آن توسط دولت تدوین خواهد شد. این واحد می تواند به منظور شناسایی و کشف پول شویی، اطلاعات موردنیاز را از نهادها و سازمان های دولتی و مؤسسات مالی مشمول قانون دریافت کند. علاوه بر آن، این واحد می تواند اطلاعات و مدارک مربوط به پول شویی را در اختیار نهادهای مبارزه با پول شویی کشورهای خارجی قرار دهد. در ادامه، پدیده پول شویی در اقتصاد ایران و راهکارهای مبارزه با آن مورد بررسی قرار می گیرد.

پدیده پول شویی در اقتصاد ایران

امروزه در کشورهای پیشرفته جهان، تعقیب مالی وجوه حاصل از قاچاق موادمخدر و سایر جرائم سازمان یافته، مقدم بر کنترل فیزیکی است و این جاست که مبارزه با تطهیر عواید حاصل از این جرائم (پول شویی) معنا پیدا می کند. اکنون این سوال مطرح می شود که با توجه به موقعیت جغرافیایی ایران، آیا اقتصاد ایران مناسب ترین بستر پول شویی مواد مخدر است؟ پاسخ به این سؤال به دلایل مختلف مثبت است که برخی از این دلایل در ذیل مورد بحث قرار می گیرد.

مهم ترین ویژگی اقتصاد کشور در رابطه با مدیریت اقتصادی، تعدد مراکز تصمیم گیری است. تعدد مراکز تصمیم گیری و سیاستگذاری اقتصادی (در حدود ۳۲ مرکز و شورا) و تعدد مراکز سیاستگذاری و تولیت امور بازرگانی (حدود ۲۲ مرکز و شورا)، تعدد مراکز سیاستگذاری های صنعتی و تولیت امور صنعتی (در حدود ۶ تا ۱۲ مرکز و نهاد وزارتخانه) سبب شده اند تا ایران نتواند از یک نظام اقتصادی تعریف شده با یک سیاستگذاری کلان اقتصادی توسعه گرا برخوردار شود.

از دیگر سو، در اقتصاد ایران در بسیاری از موارد و بخش های اقتصادی کشور نقش حاکمیتی دولت با نقش تصدی گری وی درهم آمیخته و تداخل های ناهنجاری را درجهت عدم تعادل به وجود آورده است به طوری که در فرآیند «عرضه و تقاضای کالا»، دولت تصدی گر، واردکننده و یا تولیدکننده کالاهای مصرفی بادوام و بی دوام است و در بازار تولیدکنندگان داخلی همان کالاها که تحت نقش

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

حاکمیتی دولت قرار دارند، به رقابت برخاسته و سیاست های حمایتی خود از تولیدات داخلی را خنثی کرده است.

علاوه بر این، در اقتصاد ایران ابزارهایی نظیر چک‌پول‌های درشت در حکم اسکناس، چک‌های بانکی میلیاردی در وجه حامل[۱]، اوراق مشارکت بی نام و در وجه حامل و نظایر آن، ابزارهایی هستند که می‌توانند پدیده‌های قاچاق، پول شویی و فرار مالیاتی را تسهیل کنند. همچنین، گسترش روزافزون صندوق های قرض الحسنه و مؤسسات اعتباری که مجوز تأسیس و فعالیت آنها را وزارتخانه ها و نهادهای غیراقتصادی صادر می کنند، خارج از حوزه نظارت بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار دارند و همین امر موجب شده تا حاکمیت کامل دولت بر گردش نقدینگی و بازارهای پولی و مالی کشور محدود گردد. در واقع، این گونه صندوق های قرض الحسنه و مؤسسات مالی و اعتباری فاقد مجوز از بانک مرکزی، به طور یک طرفه خود را از سیاستگذاری شورای پول و اعتبار و سیاست های ارزی بانک مرکزی، معاف می دانند و از آن سیاست ها تبعیت نمی کنند. با توجه به این وضعیت نابسامان اقتصادی، طبیعی است که در بدنه گردش اقتصاد ملی، شکاف های متعددی به وجود آمده و همان شکاف ها بسترساز سوءاستفاده مجرمان و خلافکاران اقتصادی شده اند. گسترش بخش غیررسمی اقتصاد، حدود ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی، منشأ و فساد اداری، رشد سرطانی قاچاق سازمان یافته کالا، قاچاق ارز و طلا، فرار سرمایه، فرار مالیاتی و کلاهبرداری های اقتصادی و بازرگانی ازجمله تبعات ناگوار نابسامانی حاکمیت دولت بر کل گردش اقتصادی کشور به شمار می روند که امروزه این وضعیت نامناسب، بر همگان روشن است.[۲] با توجه به آثار اجتماعی و اقتصادی این پدیده و همچنین بحث اعتبار و حیثیت بین المللی برای کشور، قانون مبارزه با پول شویی مشتمل بر دوازده ماده و هفت تبصره در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ دوم بهمن ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۱۷ به تایید شورای نگهبان رسید[۳].

۱- در اقتصاد ایران هر چک بانکی با یک امضا در پشت آن، به عنوان چک حامل شناخته می‌شود.
۲- مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، مجلس و پژوهش، شماره ۳۷، سال دهم، بهار ۱۳۸۲.
۳- در پیوست این مقاله قانون مبارزه با پول شویی به صورت کامل ارائه شده است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

راهکارهای مالیاتی مبارزه با پول شویی

سیستم اصلی روابط متقابل مالی بین یک کشور و شهروندان آن، سیستم یا سیستم های مالیاتی است که اغلب، معیارهایی را برای انواع سوابقی که شهروندان و مؤسسات ملزم به نگهداری آن هستند، تعیین می کند. در طرف مقابل، یکی از اهداف اصلی پول شویی، جلوگیری از شناسایی مالکیت یا کنترل دارایی هایی است که در اظهارنامه یا بررسی های مالیاتی مورد شناسایی قرار می گیرد که این امر (پرهیز از شناسایی) غالباً به منظور فرار از پرداخت های مالیاتی است. سیستم های تمکین مالیاتی نیز نسبی است تا جایی که واسطه های مالی مانند بانک ها، شرکت های بیمه و معامله گران اوراق بهادار که ملزم به گزارش دهی درباره پرداخت های بهره و سود سهام شهروندان در اجرای عادلانه نظام مالی به مجریان مالیاتی هستند، مایل به داشتن نظام کنترل داخلی بدون هزینه های نهایی بسیار زیاد برای مبارزه با پول شویی هستند.[۱]

یکی از سیاست های کلان ضد پول شویی، وصول مالیات است که علاوه بر شناسایی مجرمین، سبب افزایش درآمدهای دولت می گردد. ضمن این که فرار مالیاتی[۲] خود به تنهایی یک عمل غیرقانونی است و پول های ناشی از آن کثیف است که طی فرآیندی تطهیر می گردد. در بخش های کوچک تجاری، مالیات گریزی ارتباط مهمی با رشد اقتصادی دارد و در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مالیات گریزی و پول شویی توأماً وجود دارند. از این رو، سیستم مالیاتی از مهم ترین راهکارهای مبارزه با پول شویی به شمار می رود. این مسأله طی چند سال اخیر از اهمیت بسیاری برخوردار شده است تا آن جا که صندوق بین المللی پول[۳] در تلاش برای افزایش توان وصول مالیات در کشورهای عضو به اقدامات قابل توجهی دست زده است.

همان گونه که ذکر گردید، فرار مالیاتی نیز یکی از مصادیق پول شویی به شمار می آید. بر همین اساس، بسیاری از پول شویان می کوشند به بهشت های مالیاتی روی آورده و دارایی های خود را در آن

۱- تعاریف، مفاهیم آثار و پیامدهای پول شویی، دفتر بررسی‌های اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، خرداد ۱۳۸۲.

۲- به طور کلی هرگونه تلاش غیرقانونی برای پرداخت ننمودن مالیات؛ مانند ندادن اطلاعات لازم در مورد عواید و منافع مشمول مالیات به مقامات مسئول، "فرار مالیاتی" خوانده می شود. تعریف فرارمالیاتی، برای انواع مالیات ها یکسان است. در فرار مالیاتی، به رغم تطبیق فعالیت با قوانین، در اجرای فعالیت یک یا چند ضابطه مصوب مراجع ذی ربط تعمداً نادیده گرفته می شود.

3- International Monetary Fund (IMF)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

کشورها سرمایه گذاری کنند. باید توجه داشت که گریز از مالیات[1] با خودداری از پرداخت مالیات[2] یکی نیست. خودداری از پرداخت مالیات بدین معناست که مالیات دهنده به گونه ای قانونی بتواند از پرداخت مالیات شانه خالی کند، اما گریز از مالیات، گرایش یا توسل به شیوه های غیرقانونی دور ماندن از چشم حساب ها و مأموران مالیاتی است.[3] علاوه بر این باید توجه داشت اگر چه فرار مالیاتی خود یکی از مصادیق پول شویی است، اما یکی از بهترین روش های پول شویی، پرداخت مالیات وجوهی است که منشأ مجرمانه دارد زیرا پرداخت مالیات موجب برطرف شدن شک افراد نسبت به منشأ پول می گردد. از این رو، سیستم مالیاتی باید به گونه ای دقیق طراحی و اجرا گردد که مانع از بروز چنین مسائلی گردد. در کشورهای توسعه یافته بخش اعظم اقدامات مبارزه با پول شویی به سازمان وصول کننده مالیات اختصاص یافته است اما در ایران با توجه به جدید بودن موضوع، هنوز اقدامات جدی در این رابطه صورت نگرفته است اما به نظر می رسد برخی قوانین و مقررات مالیاتی موجود و اقداماتی که در چندسال اخیر در راستای اصلاح نظام مالیاتی و نیز اجرای طرح جامع مالیاتی انجام گرفته و یا در حال انجام است، به طور غیرمستقیم در ایجاد شفافیت مبادلات اقتصادی و به تبع آن کاهش پول شویی در اقتصاد کمک مؤثری نموده است. در ادامه به برخی از این اقدامات طی چند سال اخیر اشاره می شود:

الف) مکانیزاسیون نظام مالیاتی (مالیات الکترونیکی)[4]

فن آوری اطلاعات و اتوماسیون از عناصر مهم نوسازی تشکیلات مالیاتی است که سبب شفافیت اطلاعات و درنتیجه کاهش پول شویی می گردد. این تشکیلات برای آن که بتواند به طور کارآمد به وظایف خود عمل کند باید با روند اتوماسیون در سایر بخش های اصلی اقتصاد از جمله بانکداری، تجارت و ارتباطات همگام باشد. این مطلب به ویژه در بخش هایی که وصول درآمدهای مالیاتی آنها عمدتاً از طریق سیستم بانکی انجام می شود و حسابداری صحیح درآمدها و کنترل تمامی مؤدیان به مطابقت و مقایسه روزانه حساب های اشخاص نزد سازمان امور مالیاتی به سوابق کامپیوتری بانک ها وابسته است، مصداق بیشتری دارد. استراتژی های مربوطه که در این راستا در سازمان امور مالیاتی کشور به کار گرفته

1- Tax Evasion
2- Tax Avoidance

۳- درباره نظریه، روش شناسی برآورد و علل و پیامدهای گریز از مالیات ر.ک :
Vito Tanzi, and Parthasarathi Shome, *A Primer on Tax Evasion*, WP/93/21, IMF, March 1993.

۴- سازمان امور مالیاتی کشور، برنامه عملیاتی سال ۱۳۸۸، ص ۲۶.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

شده اند عبارتند از : بازنگری و اصلاح سیاست ها، قوانین و مقررات مالیاتی، ایجاد زیرساخت های فن آوری اطلاعات (IT)، توسعه رویکرد استفاده از فن آوری اطلاعات، ایجاد نظام یکپارچه مالیاتی (ITS)، استاندارد سازی فرآیندهای مالیاتی و ساده سازی فرم ها و شفاف نمودن رویه ها.

ب) مالیات بر ارزش افزوده

یکی از راه های مبارزه با پول شویی، اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده[1] است. به دلیل این که در این نوع مالیات منابع پول شناخته شده است، می توان گفت مالیات بر ارزش افزوده سبب کاهش فعالیت های زیرزمینی در اقتصاد و درنتیجه کاهش پول شویی می گردد. نظام جهانی نیز اجرای این قانون را نشانه وجود شفافیت و مبارزه با پول شویی در کشورها می‌داند. حتی سازمان تجارت جهانی[2] نیز اجرای این قانون در کشورها را جزو شرایط پیوستن به این سازمان اعلام کرده است. استقرار مالیات بر ارزش افزوده در اقتصاد ایران در آغاز دهه ۱۳۸۰ در دستور کار دولت قرار گرفت و در پی آن اقدامات لازم جهت استقرار آن در نظام مالیاتی شروع گردید. با تصویب لایحه مالیات بر ارزش افزوده و اجرایی شدن آن از نیمه دوم سال ۱۳۸۷، اقدامات و فعالیت های جدی سازمان امور مالیاتی کشور در راستای استقرار نظام مالیات بر ارزش افزوده صورت گرفته است.

ج) طرح جامع مالیاتی

در راستای بهره گیری از فن آوری اطلاعات و مکانیزاسیون در نظام مالیاتی، سیستم نظام جامع اطلاعات مالیاتی کشور به عنوان اولویت کاری سازمان امور مالیاتی کشور در حال اجرا می باشد. مشکل اقتصاد کشور در ناتوانی مقابله با اقتصاد زیرزمینی و پول های کثیف ناشی از آن نیز به فقدان سیستم جامع اطلاعاتی بازمی گردد. علاوه بر این، اقتصاد ایران نیازمند سیستم جامع مالیاتی است که از فرار مالیاتی افراد جلوگیری کرده و از بروز تخلف های مالی مانند کسب درآمد از عملیات غیرقانونی جلوگیری کند. خوشبختانه طی چند سال اخیر این سیستم در سازمان امور مالیاتی کشور در حال پیگیری است. این طرح به لحاظ گستردگی حجم عملیات و پیچیدگی های اجرایی به عنوان یک طرح ملی از ویژگی‌های متمایزی نسبت به طرح های مشابه برخوردار است. این طرح به عنوان تئوری نوین و پیشرفته نظام

1- Value-added Tax
2- World Trade Organization (WTO)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

مالیاتی کشور به شمار می رود که هسته اصلی این طرح را "نرم افزار یکپارچه مالیاتی (ITS)" تشکیل می دهد.[۱]

د) الزام صدور صورتحساب

یکی دیگر از راه های مبارزه با پول شویی، استفاده از فاکتور در معاملات است. در قوانین کشور- شامل قانون نظام صنفی و قانون مالیات های مستقیم- صدور صورت حساب توسط فعالان اقتصادی الزامی شده و جرایم بازدارنده‌ای نیز برای خاطیان منظور گردیده است. از جمله موارد الزام‌آور در مورد صدور صورت‌حساب، می‌توان به ماده ۱۶۹ قانون مالیات‌های مستقیم اشاره کرد. در ماده ۱۶۹ مکرر، جریمه عدم صدور صورت‌حساب، معادل ۱۰ درصد مبلغ معامله در هر مورد می‌باشد که جریمه بسیار سنگینی است. حتی در تبصره (۳) ماده ۱۶۹ مکرر برای عدم نگهداری فاکتورهای خرید نیز جرایم سختی در نظر گرفته شده است به طوری که نه تنها طبق این قانون نمی توان فروش بدون فاکتور انجام داد، بلکه خریداری کالا بدون صورت حساب نیز مشمول مجازات شده است. از آنجا که معاملات در مالیات بر ارزش افزوده توسط فاکتور و مشخصات صورت می گیرد، می تواند یکی از مکان هایی باشد که بازرسان سازمان مالیاتی از طریق آن به تخلفات صورت گرفته و احیاناً مواردی که در جریان مراجعه به اطلاعات بانک متوجه آن نشدند، واقف شوند.عدم صدور فاکتور به موجب قانون مالیات بر ارزش افزوده قاچاق تلقی می شود(تبصره ماده ۱۹). از این رو، با اجرای صحیح قانون مالیات بر ارزش افزوده می‌توان تا حدود زیادی به محدود کردن اقتصاد زیرزمینی طی سال های آتی خوشبین بود.

ه) مالیات بر جمع درآمد

مالیات بر جمع درآمد یکی از راهکارهای مناسب مبارزه با پول شویی در کشورهای توسعه یافته است. در این کشورها افراد ملزم هستند علاوه بر پرداخت مالیات به ازای فعالیت های خود، در پایان سال نیز مجموع درآمدهای خود حاصل از منابع مختلف را به سازمان مالیاتی اعلام کنند. دولت نیز با کسر مالیات هایی که پرداخت شده به دریافت مالیات از موارد باقیمانده اقدام می کند. این سیستم اجازه می‌دهد تا اطلاعات مربوط به عملیات مالی افراد آشکار و امکان بروز پول شویی کاهش یابد. در این اقتصادها،

۱- همان، ص ۳۰.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

درآمدها به حساب های بانکی واریز و سپس برداشت می شود. ضمن آن که حساب هـای مالیـاتی افـراد باید توسط حسابداران رسمی تأیید شود اما این امر تاکنون در اقتصاد ایران تحقق نیافته است. مهم تـرین مسأله برای عدم اجرای نظام مالیات بر مجموع درآمد نیز، فقدان سیستم‌های اطلاعاتی مکانیزه می‌باشـد که در بخش قبل به آن اشاره گردید. با اصلاح سیستم مالیـاتی کشـور و اخـذ مالیـات از افـراد در قالـب مالیات بر جمع درآمد، می توان تا حدودی از پول شویی جلوگیری کرد.[۱]

همچنین در سایر کشورها به منظور مبارزه با پول شویی سازمانی با عنوان سازمان مالیاتی اطلاعـات بانکی افراد را از سیستم بانکی دریافت می‌کند. این سازمان با دریافت اطلاعات مورد نیاز و بررسی منشـأ ایجاد درآمدهایی که از یک سقف متعارض بیشتر باشند با دارندگان این گونه مبالغ اقدام به برخـورد لازم می‌کند. اما بر اساس قانون پول شویی در ایران این وظیفه قرار است به بانک های کشور سپرده شوند به طوری که هرگونه اشتباه در عدم تشخیص صحیح، به اعتبار سپرده گذاران و خود بانک‌ها لطمـه خواهـد زد. با توجه به محدودیت سرمایه‌ها و اهمیت امنیت سرمایه گذاری در کشور بهتر است در مبارزه بـا پـول شویی و به کارگیری روش‌های مناسب، دقت لازم اعمال شود. استفاده از تجربیات سایر کشورها در ایـن مسیر و سپردن وظیفه بررسی حساب‌های بانکی افراد به مجموعه ای غیر از بانـک هـا – یعنـی سیسـتم مالیاتی – می‌تواند موجبات مبارزه با پول شویی را فراهم سازد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تحصیل پول های کثیف و تطهیر آن، عملی خلاف و غیرقانونی است و تبعات منفـی بسـیاری بـرای اقتصاد کشورها در پی دارد. از این رو، کشورهای جهان طی دو دهه گذشـته اقـدام بـه تصـویب قـوانین مختلف در این زمینه نموده اند. در جمهوری اسلامی ایران نیز قانون مبارزه با پول شویی، در بهمـن مـاه سال ۱۳۸۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و اکنون حدود دو سال از ابلاغ این قانون می گذرد. اما به نظر می رسد اجرای این قانون در شرایط فعلی مناسب نخواهد بود زیرا هیچ یک از صاحبان درآمـد الزامی برای اعلام درآمدهای خود و راه های کسب آن ندارند. در اجرای قانون منع پول شویی در خارج از کشور، زمانی فرد به پلیس ارجاع می‌شود که نتوانسته باشد منشا درآمدهای خود را مشـخص کـرده و بـه

۱- صبوری دیلمی، محمد حسن و سعیده شفیعی، پیامدهای پولشویی و راهکارهای پیکار با آن در ایران، اطلاعات سیاسـی - اقتصـادی، شماره ۲۶۲-۲۶۱، خرداد و تیر ۱۳۸۸، ص ۲۵۵.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

تکمیل اظهارنامه اقدام نماید اما از آن جا که اظهارنامه ها در سیستم مالیاتی کشور جایگاه چندانی نـدارد، امکان کنترل و ردیابی منشأ درآمدها از طریق سیستم مالیاتی و بانکی نیز وجود نـدارد و مبـارزه بـا پـول شویی به مراتب دشوارتر است. بنابراین، به نظر می رسد برای کفایت مبارزه با فساد و پول شویی فارغ از تصویب قانون باید یک نهاد مستقل متمرکز با قدرت قضایی که دستگاه مالیاتی هم عضو مؤثر آن باشـد تشکیل شود و مسئولیت این امر به این نهاد واگذار شود. علاوه بر این، رسیدگی قضـایی و اداری توسـط قوه قضاییه، دولت و وزارت امور اقتصادی و دارایی شرایط مناسب و ضمانت اجرایی لازم برای این قانون را فراهم می کند.

برقراری ارتباط نظام بانکی، بورس و اوراق مشارکت به نظام مالیاتی نیز قادر خواهد بود قانون مبـارزه با پول شویی را با موقعیت قابل انتظار روبه رو سازد. این اتصال و شبکه سازی چنانچه در فرآیند مقابلـه با پول شویی لحاظ نشود، اجرای موفقیت آمیز آن را تضمین نخواهد کرد. در پایان، باید اشـاره نمـود کـه نظام اجرایی کشور باید بر تعامل مقام های اجرایی مختلف، مراجع قضایی، بازرسان، پلیس و جامعه مـالی به منظور اجرای موفقیت آمیز تدابیر قانونی دولت برای مبارزه با پول شویی تأکید کنـد. بنـابراین، مبادلـه اطلاعات و انجام تحقیقات مشترک بین مقام های گمرکی، مالیاتی و مبارزه با قاچاق اغلب بـه شناسـایی سازمان های پول شویی کننده منجر می گردد. اخبـار و اطلاعـات دریافـت شـده در جریـان حسابرسـی مالیاتی ممکن است فعالیتی را نشان دهد که نیازمند به انجام تحقیقات ویژه پول شویی درباره آن است و بر عکس، بازرسان جرم پول شویی ممکن است تخلفات پیچیده صادراتی با طرح های فرار مالیـاتی را در جریان تحقیقات خود کشف کنند. در هر حال، باید همکاری گسترده ای بـین نهادهـای مبـارزه بـا پـول شویی وجود داشته باشد[۱].

در اجرای قانون منع پول شویی نباید مبتنی بر شک و سلیقه، مشتریان با حساب بالای بـانکی را بـه دست سیستم قضایی یا پلیس سپرد. براساس لایحه منع پول شویی ایران، جای بحث هـای سـلیقه‌ای و غرض‌ورزی ها وجود دارد که این مسئله کار بانک ها و مشتریان آنها را سخت خواهـد کـرد. بـه عنـوان مثال، وقتی فرد در ازای فروش مواد مخدر اسکناس دریافت می کند و حجم بالای پول را در قالب چـک

۱- گروه نویسندگان، تعاریف، مفاهیم، آثار و پیامدهای پول‌شویی، مجلس و پژوهش ۳۷، ویژه‌نامه پول‌شویی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بهار ۱۳۸۲، ص ۴۵.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

پول هایی در صندوقچه منزل خود نگهداری می کند، دیگر کسی قادر به رسیدگی به حساب وی نخواهد بود، لذا به راحتی می‌تواند از بحث مالیات بگریزد.

از طرف دیگر، بر اساس قانون در ایران بازرسان سازمان امور مالیاتی حق ارتباط مستقیم با سیستم بانکی را ندارند. این در حالی است که در کشورهای دیگر مبارزه با پول شویی از طریق نظام مالیاتی صورت می گیرد در حالی که در ایران نظام بانکی مسئول این امر شناخته شده است. نکته مهم در این میان آن است که شناسایی موارد مربوط به پول شویی در توانایی سیستم بانکی نیست و در صورت اشتباه سیستم بانکی، برخورد با افراد غیرمجرم بیشتر شده و همین مسأله به اعتبار مؤسسات و افراد صاحب شهرت لطمه می زند.

همچنین باید اشاره نمود که نظام اجرایی کشور باید بر تعامل مقام های اجرایی مختلف، مراجع قضایی، ماموران مالیاتی، حسابداران رسمی، پلیس و جامعه مالی به منظور اجرای موفقیت آمیز تدابیر قانونی دولت برای مبارزه با پول شویی تأکید کند. بنابراین، مبادله اطلاعات و انجام تحقیقات مشترک بین مقام های گمرکی، مالیاتی و مبارزه با قاچاق اغلب به شناسایی سازمان هایی که اقدام به پول شویی می نمایند منجر می گردد. باید به این نکته توجه داشت که مشکل اقتصاد کشور در ناتوانی مقابله با اقتصاد زیرزمینی و پول های کثیف ناشی از آن نیز به فقدان سیستم جامع اطلاعاتی بازمی گردد. در عین حال، مهم ترین مسأله برای عدم اجرای نظام مالیات بر مجموع درآمد نیز، فقدان سیستم های اطلاعاتی مکانیزه می باشد. با اصلاح سیستم مالیاتی کشور و اخذ مالیات از افراد در قالب مالیات بر جمع درآمد می توان از بحث پول شویی جلوگیری کرد و مردم را نیز به بانک ها بدبین نخواهد کرد چرا که پاسخگو بودن بانک ها در مقابل مأمورین مالیاتی به یک فرهنگ تبدیل خواهد شد. علاوه بر این، اقتصاد ایران نیازمند سیستم جامع مالیاتی است که از فرار مالیاتی افراد جلوگیری کرده و از بروز خلاف های مالی مانند کسب درآمد از عملیات غیرقانونی جلوگیری کند. خوشبختانه طی چند سال اخیر این سیستم در سازمان امور مالیاتی در حال تدوین است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

راهکارهای پیشنهادی

در پایان مقاله پیشنهادها و راهکارهایی در جهت نیل به اهداف مورد نظر مقابله با پول شویی مطرح می گردد :

۱. در ابتدا برای جلوگیری از ایجاد پول شویی باید نقل و انتقال پول و منشأ آن در اقتصاد کشور شفاف گردد بدین صورت که شخص واریز کننده به حساب و شخص برداشت کننده از حساب ها به طور دقیق مشخص باشد.

۲. اتصال نظام بانکی، بورس و اوراق مشارکت به نظام مالیاتی نیز قادر خواهد بود قانون مبارزه با پول شویی را با موقعیت قابل انتظار در اجرا روبه رو سازد. این اتصال و شبکه سازی چنانچه در فرآیند مقابله با پول شویی لحاظ نشود، اجرای موفقیت آمیز آن را تضمین نخواهد کرد. رسیدگی قضایی و اداری توسط قوه قضاییه، دولت و وزارت امور اقتصادی و دارایی شرایط مناسب و ضمانت اجرایی لازم برای این قانون را فراهم می کند.

۳. در اقتصادهای توسعه یافته دنیا، درآمدها به حساب های بانکی واریز و سپس برداشت می شود، ضمن آن که حساب های مالیاتی افراد باید توسط حسابداران رسمی تأیید شود اما این امر تاکنون در ایران تحقق نیافته است. همچنین در آمریکا به منظور تسهیل مبارزه با پول شویی اسکناس های درشت چاپ نمی کنند و این عمل باعث می شود پول حاصل از قاچاق با حجم زیادی از اسکناس رو به رو شده و نگهداری آن برای قاچاقچیان مشکل ایجاد کند.

۴. کنترل و نظارت بر ارزهای خارجی، اعمال نظارت بر سیستم های پولی، تشکیل نهادها و قوانین مقابله با پول شویی، اعمال سیستم مالیاتی کارآمد و... از روش هایی است که سبب کاهش انگیزه های پول شویی در سیستم اقتصادی یک کشور می گردد.

۵. سیستم بانکی که در ایران به عنوان محور مبارزه با پول شویی مطرح شده است محلی نیست که پول شویان از طریق آن سوء استفاده می کنند بلکه در ایران پول شویی بیشتر درجریان مبادله چک پول و یا طلا و مسکن و اوراق سهام روی می دهد. بنابراین، ابزار کنترلی باید در این بازارها مورد استفاده قرارگیرد. استفاده از کارت اعتباری و محدود کردن نقل و انتقال چک پول ها و استفاده از مکانیزم مالیات بر ارزش افزوده از روش های اصلی مبارزه است اما مهم تر از آن استفاده از مکانیزم های شفاف کردن معاملات و حذف مبادلات زیرزمینی است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

۶. در رابطه با پول شویی الکترونیک نیز باید بیان داشت اکنون که جامعه ما در مجموع در ابتدای راه بهره‌برداری از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات قرار دارد، بهتر است هرچه سریع‌تر نسبت به قاعده‌مندسازی آن اقدام کند. از طرفی، مباحث این حوزه چنان در هم تنیده‌اند که بالاجبار باید مجموع شرایط و اوضاع و احوال را در تصمیم‌گیری آن در نظر گرفت. بدیهی است وضع مقررات راجع به نحوه فعالیت و بهره‌برداری از شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای، نحوه حمایت از حریم خصوصی و داده‌های شخصی افراد در این شبکه‌ها، مقررات حاکم بر تجارت الکترونیک و مبادلات مالی آن‌لاین و مسائلی از این قبیل، ارتباط مستقیمی با وضع مقررات ضد پول شویی الکترونیکی دارد و ضروری است در ابتدا یک بسترسازی اساسی در این رابطه صورت گیرد.

۷. نظام اجرایی کشور باید بر تعامل مقام های اجرایی مختلف، مراجع قضایی، بازرسان، پلیس و جامعه مالی به منظور اجرای موفقیت آمیز تدابیر قانونی دولت برای مبارزه با پول‌شویی تأکید کند. بنابراین، مبادله اطلاعات و انجام تحقیقات مشترک بین مقام‌های گمرکی، مالیاتی و مبارزه با قاچاق اغلب به شناسایی سازمان های پول شویی کننده منجر می گردد. اخبار و اطلاعات دریافت شده در جریان حسابرسی مالیاتی ممکن است فعالیتی را نشان دهد که نیازمند به انجام تحقیقات ویژه پول‌شویی درباره آن است و بر عکس، بازرسان جرم پول‌شویی ممکن است تخلفات پیچیده صادراتی با طرح‌های فرار مالیاتی را در جریان تحقیقات خود کشف کنند. در هر حال، باید همکاری گسترده‌ای بین نهادهای مبارزه با پول شویی وجود داشته باشد.

۸. بانکداری الکترونیک پایه اولیه اجرای قانون منع پول شویی است. شناسایی دقیق تر مشتریان با حساب هایی با مبالغ بالا و نادرست با اجرای کامل بانکداری الکترونیک میسر خواهد شد. با توجه به این که در بانکداری الکترونیک تمهیدات لازم برای ایجاد امنیت و سهولت بیشتر برای خدمت رسانی به مشتریان در نظر گرفته شده است در جهت اجرای هرچه بهتر قانون منع پول شویی و کنترل بیشتر بر روی حسابهایی با مبالغ بالا کمک شایانی را خواهد داشت. در این راستا، چنانچه بعضی از مشتریان چندین حساب در چند بانک مختلف با مبالغ بسیار بالا داشته باشند، اگر سیستم اجرایی الکترونیک به طور قوی با یک شکبه متمرکز کنترلی وجود داشته باشد رسیدگی به این حساب ها و ورود و خروج پول به بانک از سهولت و دقت بیشتری برخوردار خواهد شد. بعد از اجرای صحیح این سیستم می

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

توان قانونی در جهت سقف پرداختی پول مشتریان با بانک تصویب کرد تا به بعضی افراد که احتمال کسب پول از راه های نادرست می رود امکان ورود به سیستم بانکی داده نشود.

۹. از سوی دیگر، از آن جا که پول شویی و تأمین مالی تروریسم معمولاً طی فرآیند پیچیده و گذر از نهادهای مختلف پولی و مالی صورت می پذیرد، بهترین محل برای کشف و ردیابی تراکنش های مذکور، محل اتصال اجزای شبکه بانکی به یکدیگر در نظام جامع پرداخت محسوب می شود. همچنین با توجه به این که ردیابی عملیات پیچیده پول شویی به صورت دستی ممکن نیست، لازم است تا با نصب سیستم‌های نرم‌افزاری مبتنی بر فن‌آوری‌های شبکه‌های عصبی و هوش مصنوعی تراکنش‌های مشکوک به پول شویی شناسایی و در سطح شبکه بانکی گزارش گردند.

فهرست منابع و مأخذ

۱. میرمحمدصادقی، حسین، پول‌شویی و ارتباط آن با جرایم دیگر، مجموعه سخنرانی ها و مقالات همایش بین المللی مبارزه با پول شویی، ۱۳۸۲، نشر وفاق، چاپ دوم.

۲. میرزاوند، فضل ا...، *اهمیت قانون گذاری در مبارزه با پول شویی*، مجلس و پژوهش ۳۷، ویژه نامه پول شویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، بهار ۱۳۸۲.

۳. قضاوی، حسین و کیانی زاده، حسین، *بررسی پیامدهای پول شویی و آثار آن بر امنیت اقتصادی ایران*، مجله اقتصادی، سال ششم، شماره ۵۵ و ۵۶، خرداد و تیر ۱۳۸۵، معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی.

۴. میرزاوند، فضل ا...، *قانون نمونه مبارزه با پول شویی؛ مصادره و همکاری های بین المللی درباره عواید حاصل از جرم*، مجلس و پژوهش ۳۷، ویژه نامه پول شویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، بهار ۱۳۸۲.

۵. *تعاریف، مفاهیم آثار و پیامدهای پول شویی*، دفتر بررسی های اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، خرداد ۱۳۸۲.

۶. گروه نویسندگان، *تعاریف، مفاهیم، آثار و پیامدهای پول شویی*، مجلس و پژوهش ۳۷، ویژه نامه پول شویی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، بهار ۱۳۸۲.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

۷. بهرام زاده، حسینعلی و حسین شریعتی، *روش های مبارزه با پول شویی*، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۴۹، مهرماه ۱۳۸۳.
۸. پول شویی، از سری گزارش های بررسی های امنیت اقتصادی، مؤسسه مطالعاتی تدبیر اقتصاد.
۹. صبوری دیلمی، محمد حسن و سعیده شفیعی، *پیامدهای پول شویی و راهکارهای پیکار با آن در ایران*، اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۲۶۲-۲۶۱، خرداد و تیر ۱۳۸۸.
۱۰. رهبر، فرهاد و همکاران، *بررسی قوانین پول شویی در کشورهای منتخب*، دفتر بررسی های اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، خرداد ماه ۱۳۸۲، ص ۹۷-۸۰.
۱۱. سازمان امور مالیاتی کشور، برنامه عملیاتی سال ۱۳۸۸.
۱۲. بیابانی، غلامحسین و محمدتقی عصار، پول شویی؛ خطری برای امنیت اقتصادی و اجتماعی، اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۲۶۲-۲۶۱، خرداد و تیر ۱۳۸۸.
13. Vito Tanzi، and Parthasarathi Shome، *A Primer on Tax Evasion*، WP/93/21، IMF، March 1993.
14. Mechalowski، Raymond J. (1985)، *Order Law، and Crime، An Introduction to Criminology*، New York : McGraw Hill.
15. Schopper, Mark D.(2002) *Internet Gambling, Electronic Cash & Money Laundering* ,The Unintended Consequences of A Monetary Control Scheme, Chapman Law Review.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

پیوست : قانون مبارزه با پول شویی

ماده۱ـ اصل بر صحت و اصالت معاملات تجاری موضوع ماده (۲) قانون تجارت است، مگر آن که براساس مفاد این قانون خلاف آن به اثبات برسد. استیلای اشخاص بر اموال و دارایی اگر توام با ادعـای مالکیت شود، دال بر ملکیت است.

ماده۲ـ جرم پول شویی عبارت است از:

الف ـ تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب ـ تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشا غیرقانونی آن با علم به این کـه بـه طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج ـ اخفا یا پنهان یا کتمان‌کردن ماهیت واقعی، منشا، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

ماده۳ـ عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است کـه بـه طـور مسـتقیم یـا غیرمسـتقیم از فعالیت های مجرمانه به دست آمده باشد.

ماده٤ـ به منظور هماهنگ‌کردن دستگاه های ذی‌ربط در امر جمع‌آوری، پـردازش و تحلیـل اخبـار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش هـای واصـله، تهیـه سیسـتم هـای اطلاعـاتی هوشـمند، شناسـایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پول شویی شورای عالی مبارزه با پول شـویی بـه ریاسـت و مسئولیت وزیر امور اقتصادی و دارایی و بـا عضـویت وزراء بازرگـانی، اطلاعـات، کشـور و رئـیس بانـک مرکزی با وظایف ذیل تشکیل می‌گردد:

۱ـ جمع‌آوری و کسب اخبار و اطلاعات مرتبط و تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی فنی وتخصصی آنها در مواردی که قرینه‌ای بر تخلف وجود دارد طبق مقررات.

۲ـ تهیه و پیشنهاد آئین‌نامه‌های لازم درخصوص اجرای قانون به هیأت وزیران.

۳ـ هماهنگ‌کردن دستگاه های ذی‌ربط و پیگیری اجرای کامل قانون در کشور.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

۴ـ ارزیابی گزارش های دریافتی و ارسال به قوه قضائیه در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد و یا محتمل آن از اهمیت برخوردار است.

۵ ـ تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان های مشابه در سایر کشورها در چهارچوب مفاد ماده (۱۱).

تبصره۱ـ دبیرخانه شورای‌عالی در وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصره۲ـ ساختار و تشکیلات اجرایی شورا متناسب با وظایف قانونی آن با پیشنهاد شورا بـه تصـویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره۳ـ کلیه آئین‌نامه‌های اجرایی شورای فوق‌الذکر پس از تصـویب هیـأت وزیـران بـرای تمـامی اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌ربط لازم‌الاجرا خواهد بود.

متخلف از این امر به تشخیص مراجع اداری و قضائی حسب مورد به دو تا پنج سال انفصال از خدمت مربوط محکوم خواهد شد.

ماده۵ ـ کلیه اشخاص حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک هـا، مؤسسـات مالی و اعتباری، بیمه ها، بیمه مرکزی، صندوق های قرض‌الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه و شهرداری ها مکلفند آئین‌نامه‌های مصوب هیأت وزیران در اجرای این قانون را به مورد اجرا گذارند.

ماده٦ ـ دفـاتر اسـناد رسـمی، وکـلای دادگسـتری، حسابرسـان، حسـابداران، کارشناسـان رسـمی دادگستری و بازرسان قانونی مکلفند اطلاعات مورد نیاز در اجرای این قانون را که هیات وزیـران مصـوب می‌کند، حسب درخواست شورای عالی مبارزه با پول شویی، ارائه نمایند.

ماده۷ـ اشخاص، نهادها و دستگاههای مشمول ایـن قـانون (موضـوع مـواد ۵ و ۶) برحسـب نـوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف ـ احراز هویت ارباب رجوع و در صورت اقدام توسـط نماینـده یـا وکیـل، احـراز سـمت و هویـت نماینده و وکیل و اصیل در مواردی که قرینه‌ای بر تخلف وجود دارد.

تبصره ـ تصویب این قانون ناقض مواردی که در سایر قوانین و مقررات احـراز هویـت الزامـی شـده است، نمی‌باشد.

ب ـ ارائه اطلاعات، گزارشها، اسناد و مدارک مربوط به موضوع این قانون به شورای عالی مبـارزه بـا پول شویی در چهارچوب آئین‌نامه مصوب هیات‌وزیران.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

ج ـ گزارش معاملات و عملیات مشکوک به مرجع ذی‌صلاحی که شورای‌عالی مبارزه با پول شویی تعیین می‌کند.

د ـ نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب رجوع، سوابق حسابها، عملیات و معاملات به مدتی که در آئین‌نامه اجرائی تعیین می‌شود.

هـ ـ تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به منظور رعایت مفاد این قانون و آئین‌نامه‌های اجرائی آن.

ماده۸ ـ اطلاعات و اسناد گردآوری شده در اجرای این قانون، صرفاً در جهت اهداف تعیین شده در قانون مبارزه با پول شویی و جرائم منشا آن مورد استفاده قرار خواهد گرفت، افشاء اطلاعات یا استفاده از آن به نفع خود یا دیگری به طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط مأموران دولتی یا سایر اشخاص مقرر در این قانون ممنوع بوده و متخلف به مجازات مندرج در قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹، محکوم خواهد شد.

ماده۹ـ مرتکبین جرم پول شویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل (و اگر موجود نباشد، مثل یا قیمت آن) به جزای نقدی به میزان یک چهارم عواید حاصل از جرم محکوم می شوند که باید به حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز گردد.

تبصره۱ـ چنانچه عواید حاصل به اموال دیگری تبدیل یا تغییریافته باشد، همان اموال ضبط خواهد شد.

تبصره۲ـ صدور و اجرای حکم ضبط دارایی و منافع حاصل از آن در صورتی است که متهم به لحاظ جرم منشأ، مشمول این حکم قرار نگرفته باشد.

تبصره۳ـ مرتکبین جرم منشأ، در صورت ارتکاب جرم پول شویی، علاوه بر مجازات های مقرر مربوط به جرم ارتکابی، به مجازات های پیش‌بینی شده در این قانون نیز محکوم خواهندشد.

ماده۱۰ـ کلیه اموری که در اجرای این قانون نیاز به اقدام یا مجوز قضایی دارد باید طبق مقررات انجام پذیرد. قوه قضائیه موظف است طبق مقررات همکاری نماید.

ماده۱۱ـ شعبی از دادگاه های عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان ها به امر رسیدگی به جرم پول شویی و جرائم مرتبط اختصاص می‌یابد.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]

اختصاصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرائم نمی‌باشد.

ماده۱۲ـ در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها قانون معاضدت قضایی و اطلاعاتی در امر مبارزه با پول شویی تصویب شده باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافقنامه صورت خواهد گرفت.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-13]